

Orłowski, Bolesław

"Ten Founding Fathers of the Electrical Science", Bern Dibner, Norwalk 1954;
"Heralds of Science", Bern Dibner,
Norwalk 1955; "The Atlantic Cabel",
Bern Dibner, Norwalk 1959 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 5/2, 248-250

1960

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Uwag o charakterze merytorycznym książka Sherwooda Taylora niemal nie nasuwa. Dyskusyjne może być oczywiście takie czy inne potraktowanie jakiegoś zagadnienia, brak takich czy innych nazwisk, proporcje miejsca poświęconego poszczególnym okresom. Zwłaszcza osiągnięcia wieku XX zostały opisane nieco zbyt pobieżnie w stosunku do poprzednich rozdziałów. Wydaje się jednak, że autor celowo wolał poświęcić więcej miejsca na rzeczy stare niż na niemal bieżące, znane czytelnikowi chociażby z prasy codziennej.

Godne podkreślenia jest niewątpliwie słuszne stwierdzenie autora, że ręce, oczy i mózg człowieka żyjącego siedem tysięcy lat temu były równie sprawne jak u człowieka dzisiejszego — zapomina bowiem o tym fakcie wielu ludzi interesujących się zagadnieniami historycznymi.

Nie zwrócił natomiast uwagi Sherwood Taylor na często podkreślane przypuszczenie, że narodziny praktycznego miernictwa w starożytnym Egipcie miały ścisły związek z wylewami Nilu i koniecznością corocznego podziału ziemi na nowo. Również podając interesujące przykłady na wysnuwanie logicznych i inteligentnych wniosków z niedokładnych obserwacji, cechujące szczególnie filozofię grecką, a najbardziej może Arystotelesa, nie przytoczył jednego z może najistotniejszych, a mianowicie tego, że koncepcja nieruchomej Ziemi potwierdzona była faktem niezmiennego położenia względem siebie gwiazd stałych (oczywiście nie można winić za to starożytnych, że ówczesnymi środkami nie byli w stanie zauważyć paralaks gwiazd i nie przypuszczali tak kolosalnych rozmiarów wszechświata).

Te drobne i mało istotne uwagi świadczą najlepiej, że książka Sherwooda Taylora posiada istotną wartość popularyzatorską podając prawdziwe, historyczne fakty w przyjemny, pogodny i nieco gawędziarski sposób. Z prawdziwą przyjemnością powitalibyśmy jeszcze kilka przekładów prac tego wybitnego autora.

Bolesław Orłowski

Bern D i b n e r, *Ten Founding Fathers of the Electrical Science*. Burndy Library t. 11, Norwalk 1954, s. 48 il. 21.

Bern D i b n e r, *Heralds of Science*. Burndy Library t. 12, Norwalk 1955, s. 96, il. 79.

Bern D i b n e r, *The Atlantic Cabel*. Burndy Library t. 16, Norwalk 1959, s. 96, il. 54.

Jak i inne wydawane przez „Burndy Library” książki wchodzące w skład serii z dziedziny historii nauki i techniki, wszystkie trzy omawiane prace przeznaczone są dla studentów oraz miłośników tej dziedziny. Niezwykle starannie wydane, odznaczają się piękną szatą graficzną. Szczególny nacisk położono na oryginalne ilustracje, mające wartość historycznego dokumentu, które doskonale wprowadzają czytelnika w epokę omawianych osiągnięć czy wynalazków.

Dziesięciu twórców podstaw nauki o elektryczności to Gilbert, Guericke, Franklin, Volta, Ampère, Ohm, Gauss, Faraday, Henry i Maxwell. Książeczka Dibnera obejmuje naukowe życiorysy tych wybitnych uczonych, opatrzone współczesnymi im portretami oraz rysunkami skonstruowanych przez nich

przyrządów. Treść zyciorysów ujęta jest raczej w sposób popularnoopisowy, tak że np. wzory matematyczne należą do rzadkości. Wybór tych właśnie a nie innych nazwisk może być oczywiście dyskusyjny. W krótkim wstępie Dibner tłumaczy się, dlaczego właśnie ci, a nie inni pionierzy nauki o elektryczności zostali umieszczeni w owej dziesiątce. Wymienia w nim również nazwiska wielu innych zasłużonych naukowców, jak Nollet, Coulomb, Galvani, Davy, Oersted, Hertz, Jacobi, Siemens, Edison i inni.

Heroldowie nauki jest to wybór dwustu pozycji bibliograficznych o epokowym znaczeniu znajdujących się w zbiorach Burndy Library w Norwalk w stanie Connecticut. Poszczególne rozdziały obejmują następujące dziedziny: Astronomia, Botanika, Chemia, Elektryczność i Magnetyzm, Nauka traktowana ogólnie, Geologia, Matematyka, Medycyna, Fizyka, Technika i Zoologia. W ramach każdej gałęzi wiedzy pozycje wymienione są w formie katalogu z zachowanymi oryginalnymi tytułami w języku pierwszego wydania. Przy każdej z nich znajduje się krótki opis dotyczący treści i znaczenia danej pracy. Zamieszczono również wiele reprodukcji z oryginalnych ilustracji. Wszystkie wymienione prace są numerowane, a każda z nich opatrzona ponadto „dziennikiem tytułem”.

Przykładowo wygląda to w sposób następujący. Np. w dziale „Astronomia”:

„3. NOWY WSZECHŚWIAT

COPERNICUS, NICOLAUS

(1473—1543)

DE REVOLUTIONIBUS ORBIUM COELESTIUM.

Norimbergae, 1543, 4 to, 6 11., 1 1., 196 11., oprawna w skórę.

Najważniejsza z trzech książek naukowych, najbardziej wyjaśniających wzajemny związek człowieka i jego wszechświata (podobnie jak Newtona *Principia* i Darwina *O pochodzeniu gatunków*). Pozostając przez wiele lat w rękopisie została ostatecznie wydrukowana tuż przed śmiercią autora. Wyznaczone w niej zostały matematycznie orbity planet przez przeniesienie środka obrotu dla naszego układu z Ziemi na Słońce. Ten egzemplarz zawiera rzadką kartkę erraty.

BL: Drugie wydanie, 1566; trzecie wydanie, 1617.”

Pozycja ta opatrzona jest reprodukcją rysunku układu heliocentrycznego z podpisem: „Najważniejsze przedstawienie Słońca, jako środka naszego układu planetarnego, spowodowało znaczne przemiany w ludzkim sposobie myślenia”.

W podobny sposób potraktowano i inne z 200 pozycji wymienionych w książce Dibnera. Przegląd jest bardzo interesujący, a wspaniałe reprodukcje podnoszą jeszcze wartość i atrakcyjność pracy.

Z poloników, poza wymienioną wyżej pracą Kopernika, nazwisko naszego wielkiego astronoma powtarza się bardzo często, a to w związku z pracami: Retyka, Keplera, Galileusza, Foucaulta, Bacona, Vesaliusa, a jego sentencją opatrzony jest dział Astronomii. Jako pozycja 164 wymieniona jest ponadto praca Marii Curie-Skłodowskiej *Recherches sur les substances radioactives* z roku 1903.

Kabel atlantycki jest książką o treści bardziej zwartej. Omówiono w niej chronologicznie pierwsze projekty i próby połączenia Europy z Ameryką

za pomocą podwodnego kabla, aż do zupełnego sukcesu, jaki miał miejsce w roku 1867. Opracowanie jest oparte na dokumentach i pracach współczesnych. Atrakcyjność książki podnosi duża ilość doskonałych reprodukcji, przeważnie oryginalnych, starych rysunków przedstawiających metody pracy, przekroje kabla i urządzenia pomocnicze, statki biorące udział w zakładaniu transatlantyckiego kabla oraz całe sceny z tego ogromnego historycznego wyczynu. Na specjalnej mapie zaznaczono trasy poszczególnych ekspedycji. Interesujące są dokumenty dołączone na końcu książki: list Samuela Morse'a z r. 1854 zawierający ciekawe szczegóły dotyczące historii kabla transatlantyckiego oraz obrona E. O. Whithouse'a, kierownika nieudanej operacji z 1858 r., przeciwko dymisji, jaką otrzymał on od Atlantic Telegraph Company. Praca opatrzona jest obszernym wykazem bibliograficznym.

Kabel atlantycki jest wart uwagi również ze względu na fakt, że jest to niemal zupełnie nieznany u nas odcinek historii techniki i to historii stosunkowo niedawnej, bo zaledwie sprzed stu lat. A na pewno warte obejrzenia są wspaniałe ilustracje zamieszczone w tej książce.

Wszystkie trzy omawiane pozycje mogą być ozdobą każdego księgozbioru. Wydawnictwo to ma zresztą już ustaloną markę. Każda nowa książka Dibnera jest jej potwierdzeniem. Wszystkie one będą niezwykle interesujące dla miłośników historii nauki i techniki. Materiał ilustracyjny zawarty w nich może być z powodzeniem wykorzystany dla celów dydaktycznych. Uatrakcyjni on z pewnością każdy wykład z tej dziedziny. Seria „Burndy Library” to niewątpliwie duże osiągnięcie popularyzatorskie. Te niewielkie, ciekawe książeczki zapoznające w sposób popularny czytelnika z historią nauki są jednocześnie i atrakcyjną lekturą i dokładnymi, zgodnymi we wszystkich szczegółach z prawdą historyczną opracowaniami naukowymi.

Możemy sobie tylko życzyć, aby podobne prace ukazywały się również w Polsce.

Bolesław Orłowski

Historia książki i bibliotek oraz ich stan obecny w Polsce. Praca zbiorowa pod redakcją naczelną Ewy Pawlikowskiej, współredaktorzy: Krystyna Remerowa i Aleksandra Szabuniewiczowa. Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 1959, s. 251.

W roku 1957 został wydany pierwszy tom serii pod nazwą „Bibliotekarstwo Powszechne”. Seria ta przeznaczona jest przede wszystkim, choć nie tylko, dla pracowników służby bibliotecznej, zatrudnionych w szeroko rozbudowanej sieci placówek bibliotek powszechnych. Kolejno wydawane trzy tomy poświęcone były organizacji sieci bibliotecznej, wewnętrznej strukturze bibliotek, gromadzeniu, opracowaniu i udostępnianiu zbiorów bibliotecznych, problemom informacyjno-bibliograficznym oraz funkcji społecznej książki i biblioteki. Obecnie otrzymaliśmy ostatni, a czwarty z kolei tom serii, poświęcony historii książki i bibliotek w zarysie powszechnym i polskim, a także ich położeniu w Polsce dzisiejszej.